

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>

УДК 338.48

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ»

CONCEPTUAL APPROACHES TO DEFINING THE TERM «MEDICAL AND HEALTH TOURISM»

Галасюк Світлана Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6512-4475>

Galasyuk Svitlana

Odessa National Economic University

В статті зазначено, що приводом для дослідження є відсутність визначення поняття «лікувально-оздоровчий туризм» в нормативно-правових документах України. Акцентовано увагу на певних суперечностях українського законодавства щодо статусу споживачів лікувально-оздоровчих послуг. Підкреслено, що у правовому полі практично не вживаються такі поняття, як «велнес-туризм» та «спа-туризм», які є новітніми напрямками в туристичній діяльності та набирають обертів серед людей, що прагнуть вести здоровий спосіб життя. Систематизовано та проаналізовано концептуальні підходи вчених щодо сутності та складових лікувально-оздоровчого туризму. Встановлено, що у науковців немає спільної думки щодо трактування цього терміну. З'ясовано, що деякі вчені розглядають лікувально-оздоровчий туризм з точки зору саме медичної складової; інші – як поєднання лікування, профілактики та загального оздоровлювання. Пропоновано та обґрунтовано авторське визначення змісту терміну «лікувально-оздоровчий туризм» та його складових.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, лікувальний туризм, оздоровчий туризм, медичний туризм, санаторно-курортний туризм, велнес-туризм, спа-туризм.

The article states that the reason for the study is the lack of a definition of the concept of «medical and health tourism» in the regulatory and legal documents of Ukraine. Attention is focused on certain contradictions of Ukrainian legislation regarding the status of consumers of medical and health services. It is emphasized that concepts such as «wellness tourism» and «spa tourism» are practically not used in the legal field, which are the newest trends in tourism and are gaining momentum among people who want to lead a healthy lifestyle. Conceptual approaches of scientists regarding the essence and components of health tourism are systematized and analyzed. It has been established that scientists do not have a common opinion regarding the interpretation of this term. It was found that some scientists consider health tourism from the point of view of the medical component; others – as a combination of treatment, prevention and general recovery. The author's definition of the meaning of the term «medical and health tourism» and its components is proposed. It is substantiated that the components of health tourism are: «curative tourism» – «medical tourism» (clinical tourism) and «sanatorium-resort tourism» (rehabilitation tourism); «health tourism» – «wellness tourism» (preventive tourism) and «spa tourism» (restorative tourism). It is emphasized that medical tourism is based on a person's concern for his health, therefore it includes: trips to medical institutions for treatment; rest in specialized sanatorium-resort facilities for rehabilitation after illnesses; health tours to recreational areas to receive preventive procedures to strengthen immunity; visits to spa centers and thermal springs, as well as participation in health programs designed for physically and mentally healthy people to restore strength during rest. Emphasis is placed on the expediency of using the recommended version of the components of medical and health tourism to study the true scale of the tourist flow for medical and health purposes, determine the capacity of the accommodation base and other elements of the necessary infrastructure, identify development trends and develop strategic programs to support this type of tourist activity.

Keywords: medical and health tourism, curative tourism, health tourism, medical tourism, sanatorium-resort tourism, wellness tourism, spa tourism.

Постановка проблеми. Відсутність чіткого формулювання терміну «лікувально-оздоровчий туризм» в нормативно-правових докумен-

тах України спричиняє проблеми, пов'язані з визначенням його сутності, функцій та ознак, комплексу надаваних послуг, ємкості бази роз-

міщення та переліку інших об'єктів необхідної інфраструктури. Крім того, в українському законодавстві існують певні суперечності щодо статусу споживачів лікувально-оздоровчих послуг – від «хворих» (за Законами України «Про курорти» та «Основи законодавства про охорону здоров'я») до «туристів» (за Законом України «Про туризм»). В правовому полі практично не вживаються такі поняття, як «велнес-туризм» та «спа-туризм», які є новітніми напрямками в туристичній діяльності та набирають обертів серед людей, що прагнуть вести здоровий спосіб життя. В науковій літературі, не зважаючи на безліч фахових досліджень, також існують різні концептуальні підходи до змісту поняття «лікувально-оздоровчий туризм».

Означені проблеми створюють перешкоди у вивченні сучасного стану та прогнозуванні тенденцій розвитку лікувально-оздоровчого туризму, гальмують ухвалення рішень щодо збільшення соціальної підтримки цього виду туристичної діяльності, не сприяють розробленню стратегічних програм розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Лікувально-оздоровчий туризм є предметом дослідження багатьох вчених. Проте в науковців дотепер немає спільної думки щодо визначення цього терміну. Так, деякі вчені розглядають його з точки зору саме медичної складової [1–6]; інші – як поєднання лікування, профілактики та загального оздоровлення [7–11]. Все частіше з'являються наукові праці, предметом яких є виявлення специфіки новітніх видів туризму лікувально-оздоровчої спрямованості (спа- та велнес-туризму) та дослідження їх впливу на трансформацію туристичної індустрії [12–18]. Тому, незважаючи на наявність наукових наробок щодо сутності та складових лікувально-оздоровчого туризму, є потреба в уточненні цих дефініцій для можливості їх широкого застосування в практичній діяльності закладів сфери туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення концептуальних підходів до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм» для уточнення змісту цього поняття та його складових, що є необхідним для розуміння справжніх масштабів туристопотоку з лікувально-оздоровчою метою, ємкості бази розміщення та інших елементів туристичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Законі України «Про туризм» зафіксовано поняття «лікувально-оздоровчий

туризм», однак без уточнення його дефініції. Огляд наукових досліджень доводить, що у вчених також немає спільної думки щодо трактування цього терміну (табл. 1).

Вітчизняні науковці дають визначення лікувально-оздоровчого туризму з точки зору усталеної санаторно-курортної системи, де вживаються терміни «медичний туризм», «лікувальний», «санаторно-курортний», «оздоровчий». У зарубіжній науковій літературі найчастіше використовують такі поняття, як: «health tourism», «medical tourism», «wellness & spa tourism» та інші.

Таким чином, відсутність єдності в трактуванні терміна «лікувально-оздоровчий туризм» створює ситуацію, при якій цей вид туризму або ототожнюється з іншим, або є складовою якогось певного виду туризму, або поєднує в собі два, три та навіть чотири споріднені види діяльності [7]. За таких умов досить проблематично встановити реальні обсяги туристичних потоків з лікувально-оздоровчою метою, виявити межі бази розміщення, розробити програми підтримки цього виду туризму.

Так, А. А. Романова вважає, що різновидами лікувально-оздоровчого туризму є «медичний туризм» та «велнес- і спа-туризм», у складі якого окремо виділено бальнеологічний туризм у вигляді спеціальних програм з використанням мінеральних вод (рис. 1).

Система лікувально-оздоровчого туризму за думкою угорських науковців представлена на рис. 2.

В наукових дослідженнях існують визначення лікувально-оздоровчого туризму, який ототожнюється з медичним. Так, В. В. Баєв розглядає певні напрями та субнапрями медичного туризму, які за суттю є різновидами лікувально-оздоровчого туризму (рис. 3).

Зазначається, що в рамках медичного туризму люди подорожують з метою: диференціальної діагностики в складних клінічних випадках, отримання медичної допомоги з використанням унікальних технологій лікування (наприклад, трансплантації органів), лікування у високоспеціалізованих медичних закладах з використанням новітніх технологій, отримання косметологічних процедур (зокрема пластичних операцій). Акцентовано увагу, що останнім часом зростає попит не тільки на суто лікувальні, але й на профілактичні та оздоровчі тури в медичні заклади [2].

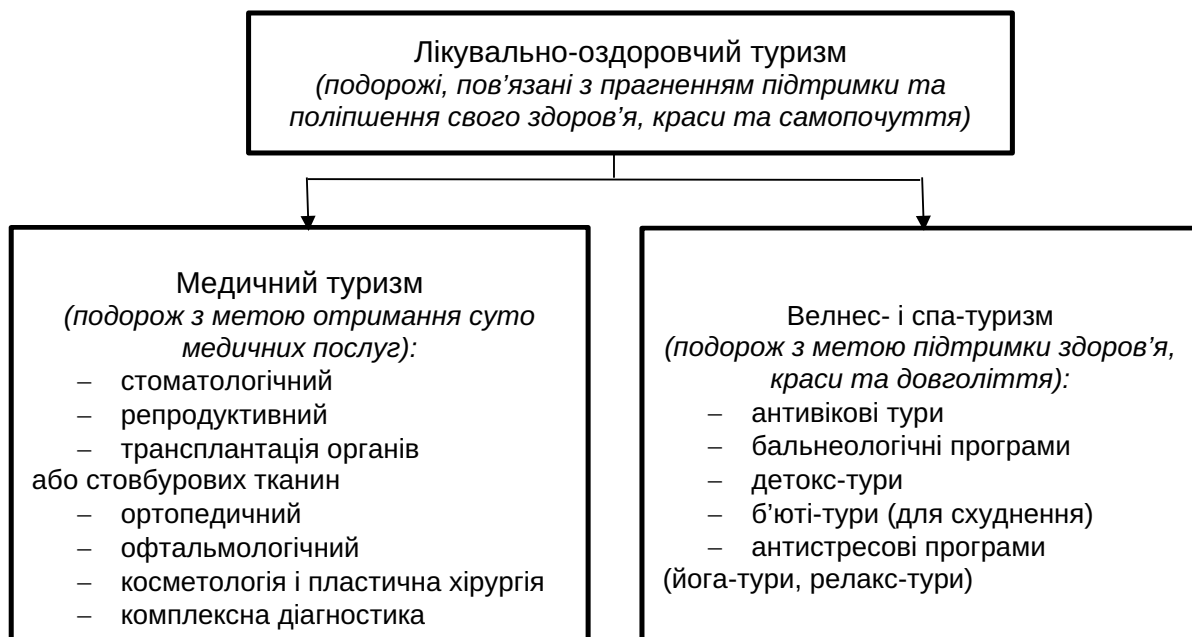
За висновками багатьох вчених медичний туризм – це господарська діяльність, направлена на надання послуг із профілактики, діа-

Таблиця 1

**Трактування терміну «лікувально-оздоровчий туризм»
в наукових дослідженнях українських вчених**

Науковці	Визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм» у працях науковців
Баєв В. В. [2, с. 163–164]	Тотожний поняттю « <i>медичний туризм</i> », який включає як діагностику та лікування, так і профілактику захворювань, здоровий спосіб життя і косметичні послуги
Холявка В. З. та ін. [12, с. 26]	Тотожний поняттю « <i>спа-лікувальний туризм</i> » та поняттю « <i>health tourism</i> » (подорожі за здоров'ям)
Шаповалова О. О. [13]	Тотожний поняттю « <i>спа-туризм</i> »
Кифяк В. Ф. [6, с. 32–33]	Є складовою іншого виду – « <i>медичного</i> », який поєднує лікувально-оздоровчі та рекреаційні функції для задоволення потреб споживачів у відновленні здоров'я
Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. [3]	Є складовою « <i>медичного</i> » туризму, головною метою якого є лікування чи перебування у медичних закладах за межами своєї країни та який складається з «лікувального», «оздоровчого» та «пологового» туризму
Романова А. А. [14]	Поділяється на « <i>медичний туризм</i> » та « <i>велнес- і спа-туризм</i> »
Мельник Л. В., Батиченко С. П. [8, с. 41–42]	Спрямований на відновлення здоров'я чи профілактику (попередження) захворювань, метою якого є лікування, оздоровлення, рекреація і відпочинок
Мочульська О. М. та ін. [16, с. 56]	Поділяється на « <i>лікувальний</i> », метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і « <i>профілактичний</i> » (велнес-туризм)
Рутинський М., Петранівський В. [4]	Поїздки на курорт, а також будь-які інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в закордонній клініці
Парфіненко А. Ю. та ін. [5, с. 131]	Базується на використанні природних ресурсів: мінеральних вод, лікувальних грязей і кліматичних умов, які здійснюють позитивний вплив на лікування різноманітних захворювань

Джерело: складено за [2–6; 8–10; 12–14; 16]

Рис. 1. Різновиди лікувально-оздоровчого туризму
(Романова А. А., 2017) [14]

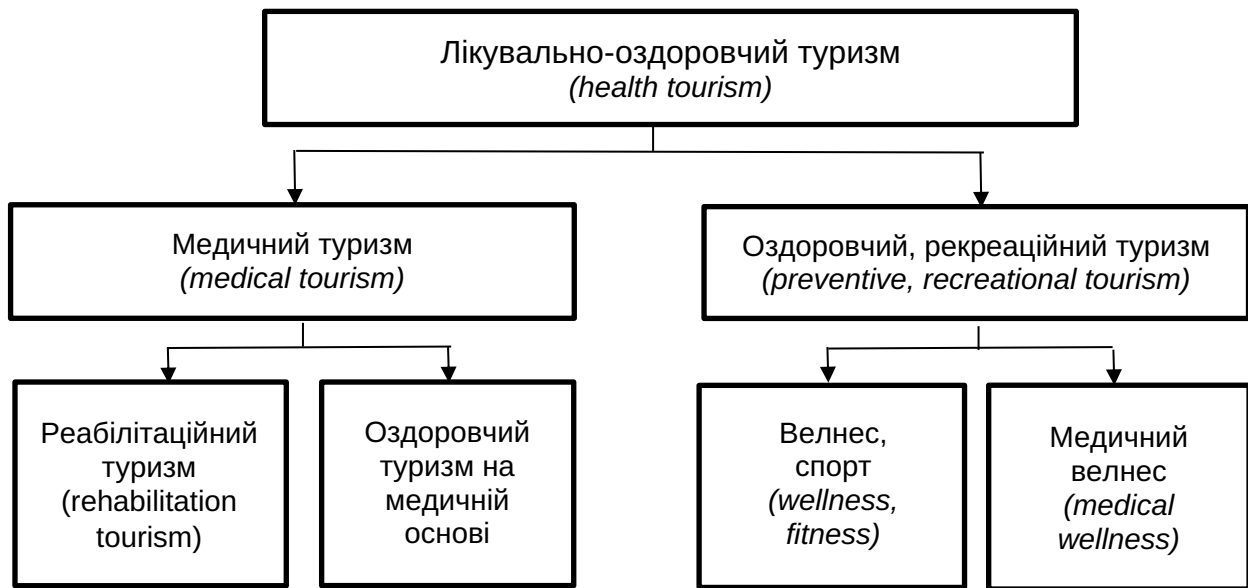

Рис. 2. Різновиди лікувально-оздоровчого туризму (Kiss Katalin, 2013) [11]

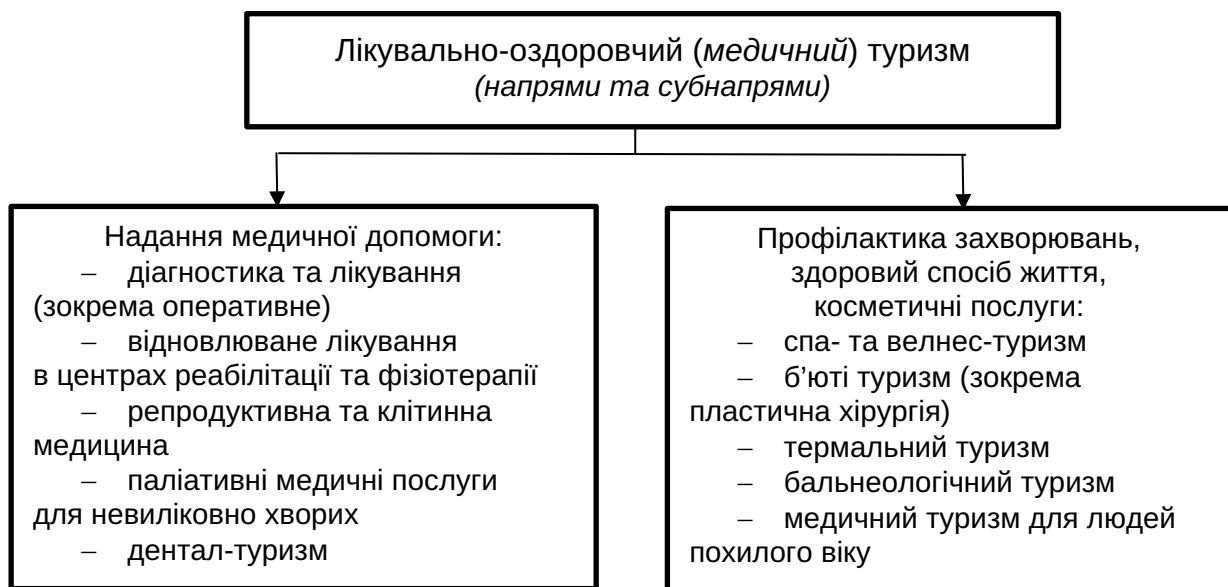

Рис. 3. Різновиди лікувально-оздоровчого (медичного) туризму (Баєв В. В., 2014) [2]

гностики та лікування будь-яких захворювань за межами країни постійного проживання [1]. В. Ф. Кифяк вважає, що медичний туризм – це особливий вид туризму, що виконує в різних поєднаннях лікувально-оздоровчі та рекреаційні функції для задоволення потреб споживачів у відновленні здоров'я (фізичних і душевних сил) шляхом використання цілющих природних засобів, висококваліфікованого медичного персоналу, конкурентної ціни та зорієнтований на туристично-оздоровчі, пізнавальні, розважальні, видовищні та інші програми [6].

Г. М. Михайличенко зазначає, що медичний туризм передбачає організацію медичного

обслуговування пацієнтів за межами місця їхнього постійного проживання, а саме: організацію відпочинку та надання лікування, діагностику чи профілактику захворювань, отримання оздоровчих, рекреаційних чи інших послуг [9].

Чинниками, що стимулюють розвиток міжнародного медичного туризму, є високі ціни на лікування в економічно розвинутих країнах, а також відсутність якісного медичного обслуговування в багатьох країнах світу, що розвиваються [2].

Колектив авторів під керівництвом О. В. Гладкого вважає, що причинами, які спо-

нукають людей шукати медичної допомоги поза межами місця основного перебування, є наявність висококваліфікованих медичних працівників у місці прибуття, наявність нового обладнання та застосування новітніх методик і технологій для лікування хворих, відносно нижча вартість медичного обслуговування, проведення операцій та інших медичних процедур, що заборонені або не проводяться в місці проживання тощо. Медичний туризм може проводитись за такими напрямками: лікування, діагностика, профілактика та реабілітація [1].

Проте, з нашої точки зору, медичний туризм є одним із підвидів лікувально-оздоровчого туризму.

У наукових працях, опублікованих на рубежі ХХ–ХХІ ст., лікувально-оздоровчий туризм часто асоціювався з санаторно-курортним, чому сприяли дослідження стану бази санаторіїв, профілакторіїв, пансіонатів з лікуванням в рамках їх профілю, а також відвідуваності цих закладів. Проте, на наш погляд, завданням санаторно-курортних установ є не лікування, а програми реабілітації після лікування перенесених недугів. Безумовно, санаторно-курортний туризм є вагомою складовою лікувально-оздоровчого туризму, тому що всі процедури мають лікувально-профілактичний характер, надаються кваліфікованим медичним персоналом за допомогою сучасного фізіотерапевтичного обладнання та за спеціально розробленим регламентом. Проте санаторно-курортне обслуговування не передбачає прийом медичних препаратів, а стимулює та активізує організм людини на відновлення через застосування спеціальних методик оздоровлення. Тому ефект від санаторно-курортного обслуговування має пролонговану дію та спряє загальному оздоровленню і покращенню стану організму людини.

В дослідженні, проведеному О. О. Шаповалової та Ю. А. Сапою, знак порівняння ставиться між лікувально-оздоровчим та спа-туризмом. Автори вважають, що «поняття «spa» або «лікувально-оздоровчий туризм» є узагальнюючою категорією, що охоплює оздоровчий (wellness) та лікувальний (більш традиційний лікувальний, санаторно-лікувальний, медичний) туризм. При цьому термін «spa» може відноситися як до «spa&wellness» концепції, так і до концепції традиційного лікувального туризму» [13]. З іншого боку, багато науковців спільні у думці, що спа-туризм є підвидом лікувально-оздоровчого туризму, метою якого є організація умов для віднов-

лення організму людини на підставі застосування косметичних та антистресових процедур з використанням мінеральної, термальної або морської води.

Варто зазначити, що спа-туризм та велнес-туризм вважаються відносно новими підвидами лікувально-оздоровчого туризму, які є близькими за суттю, але не тотожними одним одному. За визначенням Л. Устименко та Н. Булгакової, велнес (wellness) – це термін, який означає стан фізичного й душевного благополуччя, гармонійний стан тіла та душі, релаксацію, відновлення сил організму через активну оздоровчу діяльність. Велнес органічно поєднує духовні практики Сходу й високі сучасні технології, традиційні методики оздоровлення й новітні розробки в дієтології та косметології, методи традиційної й альтернативної медицини, останні досягнення фізіології й біомеханіки та індивідуальний підхід до кожного. Отже, велнес – це гнучка система взаємозв'язку рекреаційних медичних, фізичних, психологічних, культурних і соціальних заходів, спрямованих на всебічне відновлення людини [18].

Базою для надання послуг у велнес-туризмі можуть бути спеціалізовані готелі або велнес-центри, розташовані на території дестинації. Дослідження вчених Т. І. Іщенко, О. Б. Шидловської та І. М. Стоян доводять, що готел'єри все частіше збільшують комплекс додаткових послуг для гостей за рахунок програм загальнооздоровчого комплексу, який забезпечує взаємозв'язок медичних (комплексна діагностика, медичні програми, лікарський контроль), естетичних (догляд за тілом), фізичних (активний відпочинок та індивідуальні програми фізичних тренувань) та психологічних (заняття йогою) процедур [17].

Таким чином, крім комплексу послуг, надаваних в окремих підвидах лікувально-оздоровчого туризму, є певні розбіжності в закладах, які забезпечують їх виконання. Це можуть бути лікарні, медичні центри, клініки, санаторно-курортні установи, готелі і засоби розміщення оздоровчого профілю, а також оздоровчі і спа-центри, розташовані на території дестинації, – тобто як медична, так і рекреаційно-туристична інфраструктура.

Вивчення концептуальних підходів вчених-туризмологів до визначення змісту поняття «лікувально-оздоровчий туризм» дозволило сформулювати власну точку зору щодо його трактування (рис. 4).

Логічно, що лікувально-оздоровчий туризм будується на турботі людини про стан свого

Рис. 4. Складові лікувально-оздоровчого туризму

Джерело: авторська розробка

здоров'я, тому має такі складові, як: поїздки в медичні установи для лікування; відпочинок в профільних санаторно-курортних закладах для реабілітації після перенесених захворювань; оздоровчі тури в рекреаційні місцевості для отримання профілактичних процедур щодо зміцнення імунітету; відвідування спа-центрів і термальних джерел, а також участь в оздоровчих програмах, розрахованих на фізично і ментально здорових людей, для відновлення сил під час відпочинку.

Таким чином, вважаємо, що зміст терміну «лікувально-оздоровчий туризм» полягає у поєднанні лікувального (медичного і реабілітаційного) та оздоровчого (велнес- і спа-) видів туризму. Обґрунтування цього висновку полягає у такому:

– медичний (клінічний) туризм охоплює поїздки в інші дестинації для отримання стоматологічної допомоги, лікування у репродуктивній сфері та трансплантології, проведення різноманітних діагностичних досліджень тощо. Базою надання послуг виступають багато- чи вузькопрофільні клініки, лікарні, а

також різноманітні медичні центри. Цей вид туризму тісно пов'язаний з медичною інфраструктурою і застосовується з метою отримання медичних послуг для подолання конкретних проблем зі здоров'ям;

– санаторно-курортний туризм (реабілітаційний) – бальнеологічний, грязелікувальний, кліматолікувальний, заснований на отриманні санаторно-курортних послуг особами, які прагнуть продовжити відновлення стану здоров'я після проведення курсу лікування певних захворювань. Такий вид туризму отримує розвиток в дестинаціях з джерелами природних мінеральних вод, грязей або з цілющим кліматом. Базою для такого виду туризму є розвинута санаторно-курортна інфраструктура, що спроможна надавати послуги за основним профілем закладу з охорони здоров'я, а також загальні фізіотерапевтичні процедури, які здійснюються під медичним контролем за певним регламентом;

– велнес-туризм (профілактичний) – вид оздоровчого туризму, який набирає обертів через прагнення людей додержуватися

правил здорового способу життя. Для організації оздоровчого відпочинку засоби розміщення повинні мати спортивні споруди (тренажерні зали, майданчики для тренувань та різних видів рухливих ігор); створювати групові й індивідуальні програми для активного проведення часу; пропонувати процедури з таласо-, гало-, вино-, апі-, стоун-терапії; організувати надання послуг з біологічного відновлювання організму (відвідування басейну, сауни, лазні, масажного кабінету) і послуг з психологічної підтримки; розробляти меню в закладах ресторанного господарства з урахуванням норм і правил раціонального харчування;

– спа-туризм (відновлюючий) – туризм, метою якого є застосування комплексних оздоровчих програм, орієнтованих на фізично здорових людей під час їх відпочинку. Базою надання послуг можуть бути спа-центри при готелях, санаторіях і профілакторіях, послуги яких розраховані на максимально можливе використання води при організації процедур. Великим попитом користуються готельні та оздоровчі комплекси, які побудовані біля джерел з термальними водами.

Варто зазначити, що всі підвиди лікувально-оздоровчого туризму (рис. 4), не зважаючи на зроблені акценти щодо їх орієнтації на певні сегменти споживачів, гармонічно поєднуються між собою. Так, наприклад, медичні установи активно впроваджують різ-

номанітні програми оздоровлювання, а санаторно-курортні заклади розширюють власні пропозиції за рахунок додаткових послуг, прибуткових велнес- і спа-туризму.

Висновки. Проведене дослідження демонструє, що існують певні концептуальні підходи до визначення змісту та складових терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Деякі науковці ототожнюють це поняття з медичним, санаторно-курортним або спа-туризмом. Ряд дослідників ураховують його у складі іншого виду туризму, інші – вважають поєднанням декількох споріднених видів туристичної діяльності. З'являються публікації, предметом яких є виявлення специфіки новітніх видів лікувально-оздоровчої діяльності – спа- та велнес-туризму. Враховуючи існування різних точок зору на лікувально-оздоровчий туризм, в статті запропоновано власне трактування змісту цього терміну і представлено авторське бачення його складових, засноване на вивченні і вдосконаленні попередніх досліджень вчених. Зроблено акцент на доцільності застосування рекомендованої редакції складових лікувально-оздоровчого туризму для вивчення справжніх масштабів туристопотоку з лікувально-оздоровчою метою, визначення ємкості бази розміщення та інших елементів необхідної інфраструктури, виявлення тенденцій розвитку та розроблення стратегічних програм підтримки цього виду туристичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гладкий О. В., Кілівник В. С., Рудий Ю. Й., І. В. Руда, Марчук О. В. Особливості розвитку медичного туризму в західних регіонах України. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини*. 2022. № 11. С. 90–95.
2. Баєв В. В. Економічні передумови розвитку медичного туризму в Україні. *Наукові праці МАУП*. 2014. № 43 (4). С. 163–167.
3. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 334 с.
4. Рутинський М., Петранівський В. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. № 29. Ч. 1. С. 179–189.
5. Парфіненко А. Ю., Волкова І. І., Щербина В. І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Казаріна. Серія: Міжнародні відносини, Економіка, Країнознавство*. 2018. № 7. С. 130–135.
6. Кифяк В. Ф. Розвиток медичного туризму в регіонах України. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1. С. 30–33.
7. Галасюк С. С., Галасюк К. А. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Економічні науки*. 2013. № 5. С. 16–21.
8. Мельник Л. В., Батиченко С. П. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіонах України. *Часопис картографії*. 2018. № 19. С. 41–47.
9. Михайліченко Г. І. Розвиток туристичного продукту лікувально-оздоровчого та медичного туризму України. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. С. 3–10.

10. Молодецький А. Е., Остра В. А. Лікувально-оздоровчий туризм в українських Карпатах і Причорномор'ї: сучасний стан і тенденції. *Вісник ОНУ. Серія: Географічні і геологічні науки*. 2020. Т. 25. № 1 (36). С. 126–140.
11. Kiss Katalin (2013) Analysis Of Demand For Wellness And Medical Tourism In Hungary. APSTRACT: Applied Studies in Agribusiness and Commerce, AGRIMBA. Vol. 6 (5). P. 1–6.
12. Холявка В. З., Лешко Х. С., Мочульська О. М., Кухтій А. О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 1 (79). С. 25–33.
13. Шаповалова О. О., Сапа Ю. А. Сучасні тенденції розвитку «spa» і «wellness» туризму. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1042. С. 154–158.
14. Романова А. А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туризму. *Економіка і регіон*. 2017. № 4 (65). С. 13–19.
15. Шека О. Глобальні тренди та інноваційні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 3 (79). С. 85–91.
16. Мочульська О. М., Шульгай А. Г., Ошлянська О. А., Бондарчук В. І., Завіднюк Ю. В., Чорномидз І. Б., Добровольська Л. І., Сверстюк А. С. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa- та wellness-туризму в світі. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 3 (81). С. 56–61.
17. Іщенко Т. І., Шидловська О. Б., Стоян І. М. Перспективи розвитку wellness-індустрії в готельному господарстві України. *Географія та туризм*. 2013. № 26. С. 87–93.
18. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. Сталий розвиток та актуальні проблеми*. 2019. № 2 (1). С. 49–59.

REFERENCES:

1. Hladkyi O. V., Kilivnyk V. S., Rudy Y. Y., Rudy I. V., Marchuk O.V. (2022) Osoblyvosti rozvytku medychnoho turyzmu v zakhidnykh rehionakh Ukrayiny [Peculiarities of the development of medical tourism in the western regions of Ukraine]. *Reabilitatsiyni ta fizkul'turno-rekreatsiyni aspekty rozvytku lyudyny*. Vol. 11. P. 90–95. (in Ukrainian)
2. Baev V. V. (2014) Ekonomichni peredumovy rozvytku medychnoho turyzmu v Ukrayini [Economic prerequisites for the development of medical tourism in Ukraine]. *Naukovi pratsi MAUP*. Vol. 43 (4). P. 163–167. (in Ukrainian)
3. Klyap M. P., Sandor F. F. (2011) Suchasni riznovydy turyzmu [Modern types of tourism]: navchal'nyy posibnyk [textbook]. Kyiv: Znannya, 334 p. (in Ukrainian)
4. Rutynskyi M., Petranivskyi V. (2012) Likuval'no-ozdorovchyy turyzm: aktual'ni tsili ta suchasni pidkhody do orhanizatsiyi [Medical and health tourism: current goals and modern approaches to organization]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny*. Vol. 29. Part 1. P. 179–189. (in Ukrainian)
5. Parfinenko A. Yu., Volkova I. I., Shcherbina V. I. (2018) Problemy ta perspektivy rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini (u porivnyanni z krayinamy Tsentral'noyi Yevropy) [Problems and prospects of the development of medical health tourism in Ukraine (in comparison with the countries of Central Europe)]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Kazarina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny, Ekonomika, Krayinoznavstvo*. Vol. 7. P. 130–135. (in Ukrainian)
6. Kyfyak V. F. (2013) Rozvytok medychnoho turyzmu v rehionakh Ukrayiny [Development of medical tourism in the regions of Ukraine]. *Visnyk Universytetu bankivs'koyi spravy Natsional'noho banku Ukrayiny*. Vol. 1. P. 30–33. (in Ukrainian)
7. Galasyuk S. S., Galasyuk K. A. (2013) Problemy rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini [Problems of development of medical and health tourism in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Shhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu im. Lesi Ukrayinky. Seriya: Ekonomichni nauky*. Vol. 5. P. 16–21. (in Ukrainian)
8. Melnyk L. V., Batischenko S. P. (2018) Osoblyvosti rozvytku likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v rehionakh Ukrayiny [Features of the development of medical and health tourism in the regions of Ukraine]. *Chasopys kartohrafiyi*. Vol. 19. P. 41–47. (in Ukrainian)
9. Mykhailichenko G. I. (2020) Rozvytok turystychnoho produktu likuval'no-ozdorovchoho ta medychnoho turyzmu Ukrayiny [Development of the tourist product of health and medical tourism of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. Vol. 2. P. 3–10. (in Ukrainian)
10. Molodetsky A. E., Ostra V. A. (2020) Likuval'no-ozdorovchyy turyzm v ukrayins'kykh Karpatakh i Prychornomor'yi: suchasnyy stan i tendentsiyi [Medical and health tourism in the Ukrainian Carpathians and the Black Sea

region: current state and trends]. *Visnyk ONU. Seriya: Heohrafichni i heolohichni nauky*. T. 25. Vol. 1 (36). P. 126–140. (in Ukrainian)

11. Kiss Katalin (2013) Analysis Of Demand For Wellness And Medical Tourism In Hungary. APSTRACT: *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, AGRIMBA. Vol. 6 (5). P. 1–6.

12. Kholiyavka V. Z., Leshko H. Z., Mochulska O. M., Kukhtiy A. O. (2019) Suchasni aspekty, faktory vplyvu i perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuval'no-ozdorovchoho turyzmu v Ukrayini [Modern aspects, influencing factors and prospects for the development of medical and health tourism in Ukraine]. *Visnyk sotsial'noyi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrayiny*. Vol. 1 (79). P. 25–33. (in Ukrainian)

13. Shapovalova O. O., Sapa Yu. A. (2013) Suchasni tendentsiyi rozvytku «spa» i «wellness» turyzmu [Modern trends in the development of «spa» and «wellness» tourism]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina*. Vol. 1042. P. 154–158. (in Ukrainian)

14. Romanova A. A. (2017) Vydy turyzmu ta yikh klasyfikatsiya u konteksti suchasnykh tendentsiy rozvytku turindustriyi [Types of tourism and their classification in the context of modern trends in the development of the tourism industry]. *Ekonomika i rehion*. Vol. 4 (65). P. 13–19. (in Ukrainian)

15. Sheka O. (2019) Hlobal'ni trendy ta innovatsiyi pidkhody do orhanizatsiyi likuval'no-ozdorovchoho turyzmu na kurortakh [Global trends and innovative approaches to the organization of medical and health tourism at resorts]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya*. Vol. 3 (79). P. 85–91. (in Ukrainian)

16. Mochulska O. M., Shulgai A. H., Oshlyanska O. A., Bondarchuk V. I., Zavidniuk Yu. I., Chornomydz I. B., Dobrovolska L.I., Sverstyuk A.S. (2019) Suchasni tendentsiyi, determinanty ta perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuval'no-ozdorovchoho spa- ta wellness-turyzmu v sviti [Modern trends, determinants and prospects for the development of medical and health spa and wellness tourism in the world]. *Visnyk sotsial'noyi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrayiny*. Vol. 3 (81). P. 56–61. (in Ukrainian)

17. Ishchenko T.I., Shidlovska O.B., Stoyan I.M. (2013) Perspektyvy rozvytku wellness-industriyi v hotel'nomu hospodarstvi Ukrayiny [Prospects for the development of the wellness industry in the hotel industry of Ukraine]. *Heohrafiya ta turyzm*. Vol. 26. P. 87–93. (in Ukrainian)

18. Ustyenko L., Bulgakova N. (2019) Rozvytok wellness-turyzmu ta yoho vplyv na transformatsiyu turystychnoyi industriyi Ukrayiny [The development of wellness tourism and its influence on the transformation of the tourism industry of Ukraine]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriya: Turyzm. Stallyy rozvytok ta aktual'ni problemy*. Vol. 2 (1). P. 49–59. (in Ukrainian)